

ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Данільцева В.Г., слухач магістратури 1-го курсу навчальної групи навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Лапка О.Я.**

Основні права й свободи забезпечують різні сфери життя людини: особисту, політичну, соціальну, економічну, культурну. Відповідно до цього вони й структуруються по групах і найменуваннях. Варто мати на увазі, що ці права відносяться не тільки до різних сфер життєдіяльності, також вони розрізняються й у хронологічному порядку — за часом свого виникнення. Саме ця обставина тісніше всього пов'язана з появою термінологічного поняття «покоління прав людини».

Перше покоління прав людини - невідчужувані особисті і політичні права. Вважається, що права першого покоління - це основа інституту прав людини, до них відносять: право на життя, право на свободу та особисту недоторканність, право на гідність особи, право на недоторканність приватного життя, свобода совісті і свобода думки, тощо. Вони інтерпретуються міжнародними документами як невідчужувані й не підлягають обмеженню. Деякі західні фахівці схильні до того, що саме ці права слід розглядати як власне "права людини", вважаючи, що права інших поколінь є всього лише "соціальними домаганнями". Приклади документів де закріплювались ці права: Велика хартія вільностей 1215 р.; Петиція про права (1628); Habeas Corpus Act (Закон про недоторканність особи) (1679); Білль про права (1689). До першого покоління прав людини належать також американські декларації, а саме: Декларація прав Вірджинії (1776), Декларація незалежності США (1776), Конституція США (1787), Білль про права (США, 1791), а також французька Декларація прав людини і громадянина (1789) та ін.

Друге покоління прав людини - соціальні, економічні і культурні права (право на працю, відпочинок, соціальне забезпечення, медичну допомогу, захист материнства і дитинства та ін.) сформувалося в процесі боротьби народів за поліпшення свого економічного становища та підвищення культурного статусу. Вперше ці права отримали міжнародне визнання в Загальній декларації прав людини (1948р.). Визнання прав другого покоління означало суттєві зміни в концепції прав людини. В основі цих змін лежало позитивне розуміння свободи як реальної можливості здійснення своєї волі нарівні з іншими людьми. Володіння свободою, що розуміється таким чином, передбачає не просто відсутність примусу з боку інших людей, але наявність певних можливостей, зокрема, матеріальних ресурсів - в іншому випадку людина часто не може скористатися своїм правом. Приклади: конституції ХХ ст. (Мексиканські Сполучені штати; Італійська Республіка (1917р.), доповнення і поправки до старих конституцій у період після II Світової війни, Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р.

Третє покоління прав людини можна назвати солідарними (колективними), тобто правами всього людства - правами людини, правами народів, правами нації, правами спільності та асоціації. Це право на мир, безпеку, незалежність (самовизначення народів), на здорове навколишнє природне середовище, на соціальний і економічний розвиток як людини, так і людства в цілому.

Процес формування третього покоління прав людини почався після Другої світової війни. Правомірним буде відзначити, що природа прав третього покоління складає предмет дискусій. Так, наприклад, Р.А. Мюллерсон вважає, що третє покоління прав людини можна назвати правами людини й правами народів: право на мир, на

здорове навколишнє природне середовище або на соціальний і економічний розвиток належать кожній людині окремо, але й кожному народу й навіть, можна сказати, людству в цілому. Безсумнівно, можливість користування указаними правами належить конкретній людині. Однак варто підтримати позицію, що особливість цих прав у тому, що вони насамперед є колективними правами й можуть здійснюватися не тільки й не стільки окремою людиною, скільки колективом, спільнотою, асоціацією.

Нові гучні відкриття у науці, стали поштовхом для зародження четвертого покоління прав людини. *Четверте покоління прав людини* - це правова відповідь викликам ХХІ століття, коли мова йде вже про виживання людства як біологічного, про збереження цивілізації, про подальшу, космічну соціалізацію людства. Народжується нове, четверте покоління прав, і відповідно, виникають міжнародно-правові процесуальні інститути, що забезпечують ці права. До їх переліку належать включити право на: зміну статі, трансплантацію органів, клонування, використання віртуальної реальності, одностатеві шлюби, штучне запліднення, евтаназію, вільну від дитини сім'ю, незалежне від державного втручання життя за релігійними, моральними поглядами, на доступ до Інтернету та ін.

Четверте покоління прав людини - це незалежність і альтернативність особи у виборі правомірної поведінки, що ґрунтується на автономії в межах єдиного правового поля, норм моралі та релігії. Права четвертого покоління вирішують можливості сутності і життя людини, що є невід'ємною частиною сучасного буття в світовому масштабі. Але варто уникати закріплення нових медичних досягнень у правовій нормі до повного з'ясування наслідків такого втручання в організм людини.

Між поколіннями прав людини існує взаємозалежність, що виявляється через принцип: реалізація колективних прав не повинна обмежувати права і свободи особи. Інститут прав людини надзвичайно динамічний і чуйно реагує на що відбуваються в суспільствах зміни. Очевидно, що корпус прав, що вимагають захисту, неминуче буде розширюватися і надалі.

Список використаних джерел:

1. Навчальний посібник з теорії держави і права / За ред. В.В. Діаконова. - М.: ЮНІТИ-ДАНА, 2003. - 147с.
2. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник. - Харків: Консум; Ун-т внутр. справ, 2000. - 691с.
3. Загальна теорія держави і права — Цвік М.В., Петришин О.В. — Підруч. для студ. вищ. навч. закл. — Х.: Право, 2009. — 572 с.
4. Права людини. Підручник для вузів /Під ред. Т.А. Васильєвій. - М.: Норма, 2001. - 573 с.
5. Теорія держави і права: навч. для ВУЗів / під ред. проф. В.М. Корельського і проф. В.Д. Перевалова. - 2-е вид., змін. і доп. - М., 2002, с. 232.